

Volný čas rodiny s dítětem předškolního věku

Marie Kousková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie Kousková**
Osobní číslo: **H11016**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Volný čas rodiny s dítětem předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z problematiky současné rodiny a trávení volného času rodiny.

Příprava metodiky empirické části, zpracování designu výzkumu.

Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu pomocí dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, interpretace, závěry výzkumu.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANIŠ, Kamil. Úvod do problematiky volného času. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009, 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010, 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

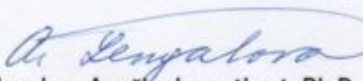
PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 8071787116.

Vedoucí bakalářské práce: **PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.**
Ústav školní pedagogiky

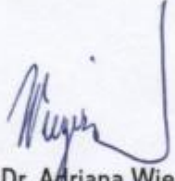
Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30. 4. 2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může se zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla užití svolení bez vázného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o volném čase rodiny s dítětem předškolního věku. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů, které se vztahují k trávení volného času rodiny. Práce je rozdělena do tří kapitol, v první kapitole je vymezen pojem rodina, její funkce a popsána současná rodina. Druhá kapitola pojednává o dítěti v předškolním věku z pohledu charakteristiky vývoje dítěte. Ve třetí kapitole je vymezen pojem volný čas, popsány jeho funkce a faktory ovlivňující trávení volného času. Praktická část za pomoci dotazníků zjišťuje kolik času a jakými volnočasovými aktivitami tráví volný čas rodiny s dítětem předškolního věku a také jaké faktory ovlivňují dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny.

Klíčová slova: Volný čas, rodina, dítě předškolního věku, volnočasové aktivity

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with leisure time families with children of preschool age. The theoretical part focuses on basic concepts, which relate to the leisure time family. The work is divided into three chapters, the first chapter defines the concept of family, its functions and describes the current family. The second chapter deals with the child in the preschool age in terms of characteristics of child development. In the third chapter defines the notion of leisure time, describes its functionality, and factors influencing leisure time. The practical part of a questionnaire determines how much time and leisure-time activities such as spending time with the family of a child of preschool age and what factors affect digestion period common leisure-time activities of the family.

Keywords: Leisure time, family, preschool age children, free time activities

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce paní doc. PaedDr. Janě Majerčíkové, Ph.D. za odborné vedení, poskytování rad a cenných informací ohledně psaní této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

MOTTO

„Není málo času, který máme, ale mnoho času, který nevyužijeme.“

Seneca Lucius Annaeus

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 RODINA S DÍTĚTEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	10
1.1 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE	11
1.2 OBJASNĚNÍ POJMU RODINA	12
1.3 FUNKCE RODINY	13
1.4 FUNKČNOST RODINY	15
1.4.1 Funkčnost rodiny z hlediska typologie rodin	15
1.5 SOUČASNÁ RODINA	16
2 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	19
2.1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	19
2.1.1 Motorický vývoj	19
2.1.2 Vývoj kognitivních procesů	20
3 VOLNÝ ČAS RODINY S DÍTĚTEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	22
3.1 OBJASNĚNÍ POJMU VOLNÝ ČAS	23
3.2 DEFINICE VOLNÉHO ČASU	25
3.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU.....	26
3.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS	28
3.4.1 Faktory ovlivňující volný čas rodiny.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 VÝZKUM.....	32
4.1 CÍL VÝZKUMU	32
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	32
4.3 STANOVENÉ HYPOTÉZY	33
4.4 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	33
4.5 VÝZKUMNÁ METODA.....	33
4.6 REALIZACE VÝZKUMU	34
5 SHRUTÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	35
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM GRAFŮ	56
SEZNAM TABULEK.....	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Velkou inspirací této práce, byla pedagogická praxe v mateřských školách. Při absolvovaných praxích v mateřských školách, byly patrné velké rozdíly v tom, jak děti v předškolním věku tráví svůj volný čas. U dnešních rodičů se dnes rozvíjí trend, čím více kroužků pro dítě, tím lépe. Na těchto dětech je však občas viditelné, že aktivit, kterým se věnují, je nepřiměřeně mnoho a dítě samotné poté působí dojmem stálé únavy. Takovým druhým extrémním protipólem, jsou pak děti, které ve svém volném čase naprosto propadávají hraní počítačových her a jakémukoliv nezájmu o jiné aktivity. Tyto děti nedokážou mluvit o ničem jiném, než o zbraních a bojovnicích. Dnešní doba je zkrátka taková. Vše závisí především na rodičích samotných, jsou to právě rodiče, kteří udávají směr pro růst dítěte, učí jej, jak trávit volný čas a připravují ho tak na jeho budoucnost.

Na toto téma jsme s učitelkami v mateřských školách často vedli diskuze a zajímalo nás, co je spouštěčem, zda rodiče nemají v dnešní době tolik času na své děti či se jen doba změnila natolik, že děti odmítají trávit svůj volný čas jiným způsobem. Z tohoto důvodu nám přišlo zajímavé dozvědět se, jak tyto rodiny tráví svůj volný čas a kolik volného času tráví rodina společnými volnočasovými aktivitami.

Cílem práce je na základě odborné literatury rozebrat problematiku současné rodiny a trávení volného času rodiny.

Práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. První teoretická část se zaměřuje na rodinu s dítětem předškolního věku. Cílem je definovat pojem rodina, vymezit funkce rodiny a vysvětlit pojem funkčnost rodiny. Dále se práce zaměřuje na znaky rodiny současné. Druhá část se zabývá volným časem rodiny, zde je vymezen pojem volný čas, jeho funkce a faktory, které ovlivňují trávení volného času rodiny.

V praktické části bakalářské práce jsou předloženy výsledky kvantitativně orientovaného výzkumu, kde byla využita metoda dotazníku. Jeho cílem bylo zjistit, kolik volného času tráví dnešní rodiny společnými volnočasovými aktivitami během pracovních dnů a během víkendu. Dále kolik času se rodiče z této doby věnují intenzivně svému dítěti, zmapovat jakým volnočasovým aktivitám dávají přednost a jaké faktory ovlivňují dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA S DÍTĚTEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Rodina je skupinou, založenou převážně na vzájemných vztazích členů rodiny, na vzájemné pomoci a odpovědnosti. Zároveň je také ale místem, kde společně sdílíme své starosti, radosti, obavy a kde trávíme většinu času svých volných chvil. To, co nám rodina může a určitě by i měla dát, je hlavně základní životní jistota, pocit bezpečí a především vědomí, že někam patříme. Čas, který trávíme se svojí rodinou, bychom měli využít opravdu tak, jak jen nejlépe dovedeme.

Od prvních měsíců života rodina dítěti předává pravidla, normy, sociální hodnoty, způsoby řešení situací, uvažování i komunikace. Rodina poskytuje dítěti obraz sebe sama a formuje základy pro vlastní identitu dítěte. Jak rodina na dítě působí, se projevuje především v sociální komunikaci neverbální a verbální, vytváří tak předpoklad pro kvalitu dorozumívání a porozumění u dítěte. Předává dítěti hodnoty duchovní formou rituálů, tradic i prostřednictvím pohádek. Je klíčovým socializačním činitelem a svým prostředím ovlivňuje vývoj všech jedinců v rodině (Gillernová a kol., 2011).

V rodině jsou rodiče pro dítě nenahraditelní a právě období předškolního věku je nejkrásnějším obdobím, a to jak pro děti samotné, tak zároveň i pro jejich rodiče. Od své rodiny si dítě osvojuje návyky, vlastnosti a také postoje, které si nese dále do svého života. Rodina by měla dítěti poskytnout takové podmínky, aby na dítě působila především pozitivně a dítě si z rodiny odneslo jen to nejlepší. V tomto ohledu má nepochybně důležitou roli jak životní postoj rodičů, tak i jejich životní styl a postoj ke vzdělání, postoj k práci či ke zdraví. Tím vším je dítě svojí rodinou velmi ovlivňováno a z velké části následně tyto hodnoty a názory přebírá od svých rodičů za názory a hodnoty své vlastní.

Matka je tím hlavním a nejbližším člověkem, který s dítětem tráví nejvíce času. Je osobou, která dítěti pofouká rozbité koleno a má čas vyslechnout trápení dítěte. Prožívá s ním jak radosti, tak i smutky. Je jeho pečovatelkou, opatrovnící a také člověkem, za kterým jako první dítě přijde, pokud se chce svěřit (Španhelová, 2004).

Jedná se o zdravou, velmi přirozenou vazbu mezi matkou a jejím dítětem. Pokud však takováto vazba nevznikne, může v důsledku poškodit psychiku u dítěte, především po emoční stránce, a to celoživotně.

V tomto ohledu však není možné podcenit ani úlohu otce v rodině. Jak uvádí Španhelová (2004), tak otec má velmi nezastupitelnou roli, i když trochu jinou, než je role matky. Přes-

to je otec ve výchově a vývoji dítěte nedílnou součástí. Na rozdíl od matky otec v rodině tak často nepobývá a ve většině případů zajišťuje rodinu po finanční stránce. Ve valné většině rodin je otec z obou rodičů ten přísnější a děti si tak k němu nedovolí tolik jako k matce, která je více benevolentní. Otec ale není pouze přísnější osoba, je stejně tak jako matka příkladem pro dítě, jakým člověkem má být, až bude dospělé. Obzvláště v předškolním věku vnímá dítě svého otce nejen podle mluvy, ale mnohem více podle jeho chování a činů, které poté dítě napodobuje. Představuje pro dítě mužskou roli a učí ho tak jiné dovednosti a znalosti nežli matka. Matka a otec představují dohromady jakýsi celek, který se vzájemně doplňuje.

Dle našeho názoru prožijí dnešní děti nezanedbatelnou část života nejen doma s rodinou, ale i v mateřských školách a proto je potřeba dbát na správnou výchovu dětí i v těchto zařízeních.

1.1 Význam rodiny v životě dítěte

Psychologie rodiny vnímá člověka jako jedince, který je individuální, má své vlastní duševní procesy, stavy, projevy či své specifické vlastnosti, ale zároveň nezapomíná na souvislost elementárního prostředí, kde tento jedinec žije a vyrůstá. V elementárním, neboli základním prostředí rodiny, rodiče dávají svým chováním vzor dítěti a ovlivňují tím jeho charakter i následné sociální chování.

Helus (2007) uvádí, že je dítě produkt své rodiny. S tímto názorem se shoduje s autory Smékalem a Mackem (2002), kteří formou metafory uvádí, že totožnost samotného dítěte určuje právě rodina, a to nejen pouze tím, že dítěti rodina přiděluje jeho jméno a příjmení.

Podle Matějčíčka (2007) psychologové tvrdí, že si dítě v předškolním věku vtiskuje své prostředí a usuzuje podle toho na kulturní úroveň rodiny, na zvyky, režim, výchovné zásady i zvláštnosti, které tam panují.

Vašŕátková a Vyhnálková (2008) uvádí následující klíčové významy rodiny ve vývoji dítěte:

- ovlivňuje vývoj dítěte v počátečních, tedy nejcitlivějších fázích

- nejvydatněji a nejpřirozenějším způsobem uspokojuje základní psychické potřeby dítěte
- je modelem mezilidských vztahů, které si dítě nese do života, podle nichž bude směřovat vztahy další, do kterých poté samo vstoupí

Pro dítě by tak měla být rodina převážně stálé a citově vřelé prostředí, kde by se mohlo jak po duševní i charakterové stránce zdravě vyvíjet a být prospěšnou osobou ve společnosti. Nejdůležitější je cítit v rodině pocit lásky, bezpečí, a to že je přijato rodinou takové, jaké je. Rodina by měla dítěti poskytovat jak jistoty, tak být místem, kde nemá strach zeptat se na cokoli nebo se popřípadě poradit a vymluvit se ze svých problémů či pocitů.

Jak uvádí Mertin a Gillernová (2010), tak rodina představuje velmi významné prostředí pro rozvoj dítěte, a to jak výchovné, tak i sociální. Dítě je pro rodiče otevřenou budoucností a představuje pro ně nevyčerpatelný zdroj podnětů.

Podle Heluse (2007) se události a vztahy v rodině promítají do názorů, životních rozpoložení a předpokladů pro budoucí úspěšnost dítěte.

1.2 Objasnění pojmu rodina

Pojem rodina je definována různými autory následovně:

„Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Hartl, Hartlová-Císařová, 2009, s. 157).

Podle Šimkové a Kubíčkové [online], (2011) je jednoznačná definice pojmu rodiny obtížná, a to z toho důvodu, že se liší různým přístupem vědních disciplín. Jde zde např. o psychologii, demografii, sociologii nebo právo. K pojmu rodina přistupují rozdílně také různé oblasti těchto věd. I kdybychom se omezili na pojetí psychologické, přesto nalezneme odlišné definice, a to podle rozličných systémových přístupů, jako je např. behaviorismus, psychoanalýza atd.

Jandourek (2007) v sociologickém slovníku vymezuje definici rodiny jako dlouhodobé soužití osob, které je spojené příbuzenstvím a přinejmenším zahrnuje rodiče a děti.

Rodina procházela v historickém vývoji mnoha změnami, ale i přesto si v lidské společnosti zachovala velmi důležité místo. Jde o skupinu založenou na svazku ženy a muže, na po-

krevním vztahu dětí a rodičů, společné domácnosti, kde členové rodiny plní určené role vyplývající ze společného soužití. Dnes na rodinu nazíráme z různých úhlů pohledu, jak laického, tak i odborného, ale v obou těchto případech dojdeme vždy ke stejnému cíli, že fungující rodina je tou nejdůležitější skupinou pro dítě i rodiče samotné.

V rodině se utváří rodinný proces, který zahrnuje několik prvků, ty se navzájem ovlivňují. Z takového systému rodiny se pak dále vyčleňují subsystemy další.

Sobotková (2007, s. 27) uvádí: „Na subsystemy v rodině je nutné nazírat velmi tvořivě a pružně, nezvykle obsažně a dynamicky. Statický pohled na rodinu je nepřínosný, je třeba vidět subsystemy v neustálém pohybu, ve vývoji.“

Autorka dále uvádí, že je pro rodinu vybudování si hodnotného manželského subsystemu nejdůležitější. Mezi základní prvky subsystemů v rodině, můžeme uvést např. vztah dítě-rodíč či sourozenecký subsystem.

Nejběžnější model rodiny je rodina tzv. nukleární, kterou tvoří příbuzní nejbližší, tedy děti a oba rodiče. V posledních desetiletích se tento model rodiny významně proměňuje. Stále stoupá variabilita typů rodin, které zahrnují jak rodinu vlastní a úplnou, tak i neúplnou, náhradní a nevlastní. Současnost tedy pojímá rodinu jako společenství či sociální skupinu, která žije ve vlastním prostoru, tj. domově, kde poskytuje dětem základní jistoty, péči, uspokojuje jejich potřeby a spolu se školou plní významnou výchovnou funkci (Průcha a kol., 2009).

1.3 Funkce rodiny

Stejně tak jako se měnila rodina v průběhu času, měnily se i její funkce. Některé z funkcí ztratily na významu, jiné zase na svém významu posílily.

Rodina i navzdory proměnám, pochybám i problémům, kterým čelí a prochází, zůstává osobitým druhem lidské pospolitosti. Pro většinu z nás znamená jakési útočiště a bez ní si většina svůj současný život nedokáže představit. Jejím obzvláště důležitým úkolem je uskutečňovat svoji funkčnost vůči dítěti. Jen stěží najdeme prostředí, které by vytvářelo takové podmínky pro rozvoj osobnosti, vzdělávací úspěšnosti dítěte a odpovídalo jeho potřebám (Helus, 2007).

V odborných literaturách se setkáme s různými funkcemi rodiny. Gillernová a kol. (2011) jako hlavní funkce rodiny uvádí:

- **Biologicko, reprodukční funkce rodiny** – označována za funkci sexuální. Jedná se o páry volící si jinou cestu než je výchova dětí, nebo páry u nichž je snižená plodnost. Přirozená reprodukční funkce musí pak být nahrazena asistovanou reprodukcí.
- **Materiální, ekonomická funkce rodiny** – rodina zajišťuje své potomky po materiální stránce a rozhoduje o využití finančních prostředků. Převládá zájem o individuální kvalitu života. Rodiny se necítí ohroženy a nezaměřují se tolik do budoucnosti, více žijí dneškem. Mnohem výraznější projev materiální funkce rodin můžeme sledovat v chudých částech světa.
- **Výchovná, socializační funkce** – v rodině se utváří jedinečné prostředí k formování postojů k blízkému okolí, ke světu nebo k sobě samému. Fungující rodina je tak první skupina, kde dítě přejímá sociální role a učí se osvojovat si různé činnosti. Rodina dítěti zprostředkovává hodnoty a normy společnosti, které dítě pak přijímá za své. U rodiny jde také o vzájemné sdílení životního prostoru a času dítěte a jeho vychovatelů. Vychovatelé v rodině roli matky a otce nehrají, ale tuto svoji roli žijí, jsou v ní.
- **Emocionální funkce** – zde je rodina nezastupitelná, jde o potřebu být přijat, potřeba zázemí, pomoci a podpory, potřeba společných rituálů, sdílení zážitků, důvěrnosti, známosti a společné historie.

V jiných informačních zdrojích se setkáváme s odlišnými funkcemi či odlišným počtem těchto funkcí, přesto jde ale spíše o jiné rozpracování již výše uvedených funkcí. Kraus a Poláčková (2001) uvádí následující nejdůležitější funkce rodiny:

- Biologicko – reprodukční
- Sociálně – ekonomická
- Socializačně – výchovná
- Sociálně – psychologická podpora

1.4 Funkčnost rodiny

Když se zamyslíme nad funkcemi, které jsou uvedeny výše a které by směrem k dítěti rodina měla plnit, přicházíme na to, že než skutečnost, byl spíše zde popisován stav ideální. Ve skutečnosti rodiny naráží převážně na spoustu různých problémů. Rodiny, které ale nejsou schopny nastalé problémy následně vyřešit, tímto dále velmi ovlivňují své děti.

1.4.1 Funkčnost rodiny z hlediska typologie rodin

Helus (2007) kategorizuje rodiny z hlediska jejich funkčnosti vzhledem k dítěti do následujících pěti kategorií:

- **Rodiny stabilizovaně funkční** – jde o rodiny, které vůči svým dětem plní poslání, ochotně odpovídají na jejich vývojové tendence a potřeby. Je prvotřídní zárukou toho, že dítě své rozvojové možnosti bude realizovat, najde kladný vztah ke vzdělávání a bude utvářet základ své osobnosti. Je to rodina, která spolehlivě zajišťuje kvalitní socializační podmínky svým dětem.
- **Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy** – takovýchto rodin je nejvíce. Problémy zvládnou posléze vždy vyřešit a také většinou se díky nim kladně rozvíjí a upevňují. Tyto problémy způsobují nejrůznější vnější okolnosti, osobní selhání a nápor událostí, které život přináší. Jde o problémy náročné, ne traumatizující, které svým řešením upevňují a zocelují všechny členy pro budoucí život. V krizové fázi si ale členové rodiny případné ohrožení některé z funkce rodiny uvědomují a zpravidla se snaží dát obětavým úsilím vše do pořádku. Mezi předními hodnotami všech jejích členů je vždy hodnota rodiny.
- **Rodiny problémové** – zde již nejde jen o to, že má rodina nějaké problémy, ale že plnění funkcí rodiny je tímto problematické. Rodina čelí krizi a tím i svému možnému rozpadu. Členové rodiny vyvíjí snahu dát zase věci do pořádku. Pokud pak jejich síly nestačí, vyhledají pomoc, ta je však účinná pouze dočasně. Častou volbou bývá rozchod a poté hledání způsobů, jak utřídit záležitosti tak, aby tímto trpělo dítě minimálně.

- **Rodiny dysfunkční** – v rodině jsou dlouhodobě a vážně narušeny některé z jejích funkcí a děti jsou tímto vážně ohroženy. Je zde nutnost zásahnutí vnějších institucí. Rodina se ale vždycky sama nedokáže řídit jejich radami a nerozumí učiněným opatřením. Autor zde uvádí, že jde převážně o rodiny, které jsou například postiženy vlekoucí se krizí, zatíženy alkoholizmem, kde tyto důsledky už přetrvávají déle, či rodiny s velmi nízkým příjmem, které se kupříkladu tísní v malém bytě, který rodině naprosto nevyhovuje a jsou bez účinné vůle a schopností k vytvoření si vyhlídky na řešení. V takovýchto případech zanechává rozchod rodičů v dítěti dlouhodobé a traumatické následky.
- **Rodiny afunkční** – označení afunkční rodiny znamená, že tato rodina neplní svůj účel vůči dítěti a tím samotné dítě takto vysloveně ohrožuje. Dochází k tomuto v případech, kdy se hromadí v rodině různé patologické jevy a nezáměr o dítě postupně přerůstá až v nenávistný a nevráživý přístup vůči dítěti do takové míry, že náprava v rodině již nemá pravděpodobnost úspěchu. V těchto případech je velmi důležité hledat pomoc a řešení mimo rodinu. Obvykle v takovýchto případech rozhoduje soud o zbavení práv rodičů a následným umístěním dítěte v některém ze zařízení náhradní rodinné péče nebo v dětském domově. U nás je evidováno takovýchto rodin méně než 1%.

1.5 Současná rodina

Současná rodina představuje v dnešní době širokou škálu možností rodinného a partnerského soužití. Rodiny se stále mění a vyvíjí, reagují tak na změny ve společnosti či ekonomické podmínky. Především jde o zaměstnanost rodičů, počet dětí v rodině, který se snižuje a také vzdálenost mezi prarodiči a rodiči, která se stále zvyšuje.

Řekneme-li současná rodina, pak tím máme na mysli ty rysy, kterými se odlišuje od někdejší rodiny, která je dnes již spíše výjimkou (Helus, 2007).

Gillernová a kol. (2011) uvádějí následující znaky současné rodiny:

- Změna v očekávání v trvalosti vztahu
- Menší stabilita rodiny

- Větší rozvodovost
- Odklady s uzavřením prvního manželství se posouvají do vyššího věku
- Rodičovství se odsouvá na pozdější dobu
- Sexuální předmanželské zkušenosti
- Psychická nezralost partnerů
- Trvalá partnerství bez vazby

Současná rodina je podle Heluse (2007) označována několika pojmy, jenž nám její rysy dobře přiblíží. Je to rodina:

- nukleární, neboli jádrová
- manželská
- dvougenerační
- intimně vztahová, nebo též rodina centrální vztahové zóny
- privátní individualizace

Tyto jednotlivé rysy si přiblížíme v následném textu:

Rodina nukleární (jádrová)

Nukleární rodina je rodinou současnou, která se skládá z několika málo lidí, tvořících jádro rodiny. Ti společně sdílejí intimní soužití a utváří partnerskou či manželskou dvojici. Není podstatné, zda spolu partneři pouze žijí nebo jsou oficiálně oddáni. Manželé či partneři jsou také svým dětem matkou a otcem, tedy rodiči, respektive pečují o osvojené děti nebo o děti z předešlých vztahů ženy a muže (Helus, 2007).

Rodina manželská

Tato rodina je výhradně založena na vzájemné přitažlivosti a vzniká volbou, jež je u obou zúčastněných vnímána jako volba svobodná (Možný, 2006).

Rodina dvougenerační

Ve dvougenerační rodině žijí společně dvě generace rodičů, tedy sestává z generace matky, otce a také generace dětí (Helus, 2007).

Rodina intimně vztahová

Vyčleněním nukleární rodiny z rodiny předchozí rozšířené, začala fungovat velmi úzká vztahová síť. Ta navazuje na citovou blízkost, kterou u sebe manželé objevili už před uzavřením svazku. Rodina drží při sobě díky vzájemné podpoře, citu lásky, vzájemnému vcítění a hlavně silným citovým vazbám (Helus, 2007).

Privátní individualizace

Vývoj jedince jako osobnosti svébytné vymaněním se z pout tradic, historických zvyků, profesních a majetkových předurčeností. Možnost i nutnost rozhodnout se a volit, ale také nést za svá rozhodnutí zodpovědnost (Helus, 2007).

Současnou rodinu můžeme také rozdělit na rodinu úplnou a neúplnou:

Rodinu úplnou tvoří oba dva rodiče a jejich dítě, popřípadě více dětí. Pokud v rodině funguje důvěra, cit lásky, porozumění a hlavně pocit bezpečí, předpokladem je pak zdravý a správný rozvoj osobnosti u dítěte. Toto však nezaručí fyzická přítomnost obou z rodičů, jde zde především o to, jak rodina bude fungovat.

V rodině neúplné se nachází alespoň jeden z rodičů, který má minimálně jedno dítě. Druhý rodič v rodině chybí, a to buďto z důvodu rozvodu rodičů, úmrtí či jde o svobodnou matku. Neúplná rodina není dnes žádnou výjimkou. Nárůst těchto rodin se pojí převážně s narůstajícím počtem, které se v dnešní době ve spoustě případů rozvádějí. V těchto rodinách poté soud nejčastěji svěruje dítě do péče matky, výjimečně pak do péče otce.

2 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

V minulosti bylo na dítě pohlíženo jako na již dospělou osobou, postupem času se tento přístup měnil a dnes již víme, že je důležité brát u dětí zřetel na jejich psychický a fyzický vývoj s ohledem na individualitu samotného dítěte. Aby se však dítě mohlo zdravě a plně rozvíjet, je k tomuto zapotřebí dostatečných podnětů a vhodného prostředí. Předškolní věk je v dnešní době zkoumán, specifikován a také definován mnoha autory.

Průcha a kol. (2008) definuje předškolní věk u dítěte jako vývojové období, které nastává dovršením třetího roku života dítěte a končí nástupem dítěte do školy, tedy dovršením šesti let. Tato fáze úzce souvisí jak s věkem fyzickým, tak i sociálním.

Jak uvádí Langmeier a kol. (2010), má takto rozsáhlé období praktický význam, a to u plánování výchovných i sociálních opatření u dětí před nástupem povinné školní docházky.

Podle Matějčka (2007) dětský nervový systém stále vyzrává a také stále vospívá osobnost dítěte, předškolní věk je právě ten čas, kdy se z tohoto jedince stává tvor kulturní a civilizovaný. Pomalu přechází období vzdoru a nastupuje tzv. období konformity. Toto období se vyznačuje tím, že se dítě snaží vypadat a chovat stejně, jako všichni ostatní a také dělat co dělají ostatní.

2.1 Charakteristika vývoje dítěte předškolního věku

Děti v předškolním věku jsou plné nadšení, energie, stále zvědaví, pouštějí se do všeho naplno a jsou nepřetržitě v pohybu. Stále se rozvíjí jejich schopnosti a ve všem co dělají, využívají svoji fantazii i kreativitu.

2.1.1 Motorický vývoj

V předškolním věku zde dochází k značnému zdokonalení z hlediska motoriky, dokonalejší pohybové koordinaci a mnohem větší hbitosti. Dítě hopsá, skáče, zvládá střídat nohy při chůzi ze schodů dolů a naopak. Dokáže lézt po žebříku, je mnohem více zručné, než tomu bylo doposud v předešlém batolecím období. Dítě zvládá již mnohem složitější pohybové koordinace, jako je např. jízda na kole, koloběžce, lyžování nebo pla-

vání. Rádo také pracuje s plastelínou, ze které zvládá vymodelovat auta či zvířata, sebe i svoji rodinu. Na pískovišti umí udělat bábovku, s pomocí dokáže postavit tunel či hrad z písku. Také dochází k velkému rozvoji a posunu motorických schopností dítěte při používání kostek. Dítě již zvládá složitější stavby, dokáže například postavit pyramidu či domeček pro panenky (Špaňhelová, 2004).

Rozvoj jemné motoriky umožňuje dítěti např. práce s nůžkami, tužkou, pastelkami nebo chytání a házení míče. To, jestli bude dítě pravák nebo levák, tedy která z mozkových hemisfér bude mít převahu, se vyhraňuje teprve až po čtvrtém roce života dítěte.

Špaňhelová (2004) uvádí, že kresba dítěte je již v tomto období mnohem vyspělejšího rázu. Nejdříve dítě zvládá namalovat sluníčko, ve čtyřech letech křížek, čtverec ve svých pěti letech a v šesti letech poté trojúhelník. Dítě přechází postupně od hlavonožce k postavě se zřetelnými proporcemi těla, k jemnějším detailům jako je např. počet prstů na ruce, uši nebo knoflíky na košili či znázornění tkaniček od bot.

2.1.2 Vývoj kognitivních procesů

V tomto období dochází k značnému posunu v oblasti vývoje poznávacích procesů. Okolo čtyř let se inteligence dítěte dostává již na vyšší úroveň, a to na úroveň myšlení názorného, tedy závěry o věcech dělá na základě vnímání, představování a názoru. Jak autorka uvádí, tak kupříkladu pokud dáme před dítě dvě naprosto stejné sklenice a do každé umístíme identický počet korálků, bude s námi dítě souhlasit, že v obou těchto sklenicích je počet korálků stejný. Pokud ovšem vyměníme jednu sklenici za sklenici mnohem širší, do které před dítětem vysypeme celý obsah sklenice předešlé, dítě usuzuje, že v široké sklenici je počet korálků menší (Špaňhelová, 2004).

U dítěte zvyšuje kapacita paměti a trvalost paměti. Pozornost dítěte je však stále krátkodobá a nestálá. Děti tak u činností nevydrží dlouho, je proto potřeba upoutat jejich pozornost některými zajímavými obrázky nebo hračkou či vyprávěním či jinými dalšími způsoby. Dochází také k pokroku v řeči (Hájek a kol., 2008).

Počáteční patlavost, vyskytující se u některých dětí v tomto období mizí. Dítě má již rozšířenou slovní zásobu, dokáže zazpívat písničku nebo přednést básničku. Pro dítě

v předškolním věku je typické tykání, vykat se lidem dítě učí teprve až v posledním roce tohoto období, tedy až mezi 5. a 6. rokem (Špaňhelová, 2004).

Dle Hájka a kol. (2008) dítě na konci tohoto období rozlišuje rytmus, výšky tónů a zvládá rozlišit základní barvy. Stále je pro něj obtížné vnímání času a také prostoru, kupříkladu pojmy dnes, zítra, včera, za rok apod.

Autor dále uvádí, že z hlediska vývoje sociálního, má dítě větší potřebu společenských kontaktů, a to převážně se svými vrstevníky.

3 VOLNÝ ČAS RODINY S DÍTĚTEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Výchova v rodině má pro dítě velmi důležitý a nenahraditelný význam. Rodiče by tak vůbec neměli podcenit čas, který svému dítěti věnují. V dnešní uspěchané době je pro rodiče velmi náročné, udělat si čas jen na své děti a trávit tak s nimi příjemné společné chvíle. Právě tato skutečnost má největší přínos pro zdravý a dobrý vývoj dítěte.

Rodina se pro dítě stává jakousi prvotní zkušeností, jak nakládat s volným časem a proto dítěti nic nenahradí smysluplně vyplněný čas, který společně tráví se svými rodiči. Důležitým faktorem je však přístup a také hlavně ochota rodičů věnovat se denně svému dítěti, hrát si s ním a vytvářet pro dítě vhodné prostředí, aby se mohlo po všech stránkách rozvíjet. Ve většině rodin se dnes setkáváme s případy, kdy rodiče spíše dítě něčím zabaví a věnují se svým činnostem, není pak divu, že děti přechází z her ke sledování televize či hraní her na počítači. Tito rodiče jsou ve většině případů unaveni z přílišné pracovní vytíženosti, postrádají síly trávit svůj volný čas jinak, než pasivní formou, u které si odpočívají. Děti, jak je již známo, napodobují dospělé, proto je jen na samotných rodičích, jakou svým dětem zvolí cestu. Domníváme se, že by se rodiče měli snažit své děti naučit, jak nejlépe trávit chvíle volného času.

V dnešní moderní společnosti je volný čas považován za chvíle, kdy se člověk může věnovat svým zájmům a zálibám, kdy se může bavit a především odpočívat. Každý den naplňujeme svůj volný čas aktivitami podle svých představ. Jde o opravdu široký pojem, který nejde shrnout do jedné definice, jelikož každý z nás na volný čas pohlíží z mnoha jiných směrů.

Volný čas se stal v průběh 20. století jednou ze základních dimenzí života člověka, skupin i celé společnosti, velmi se rozšířil a zároveň odlišil způsob realizace i jeho obsah. Volný čas ovlivňuje jak osobní, rodinný tak i pracovní život člověka, rozšiřuje oblast lidské dobrovolnosti, svobody a svévolného rozhodování. Má významné postavení při rozvoji člověka a jeho osobnosti, především v období dětství (Kavanová, Chudý, 2005).

Podle Krátké (2011) je volný čas významným ukazatelem životního stylu dnešních rodin způsob, jakým dnešní rodiny tráví svůj volný čas, někteří přeceňují, jiní pak naopak podceňují, ale ideální je rovnováha mezi volným časem a povinnostmi.

Volný čas má svoji hodnotu pouze v poměru k mimopracovním a pracovním činnostem, které koná jedinec v rodině či v širším společenském prostředí. Je ale hodnotou pouze teh-

dy, pokud je využit k prospěchu člověka nebo osobních kvalit. Nakládat s volným časem svého dítěte pokládají ti, co o něho pečují za samozřejmé, a to z hlediska jak duchovního tak materiálního. Matka dítěti dovoluje, aby se bavilo hrou, která je pro dítě zároveň i učení, zato otec dítě vede k činnostem rozmanitějším, ty však musí odpovídat jak schopnostem, tak věku dítěte. Postupem času pak vznikají u dítěte zájmy, jenž se snaží samo realizovat, a to v čase, který dítěti zbývá po všech splněných povinnostech (Spousta, 1996).

Podle Saka a Sakové (2004) v žádném jiném životním období, jako je dětství a mládí, není jedinec schopný se zajímat o tak velké spektrum různých aktivit.

„Volný čas je vymezen v dokumentu Deklarace práv dítěte, kterou 20. listopadu 1959 vyhlásilo Valné shromáždění OSN. V tomto dokumentu 7. zásada zní: Dítě musí mít plnou příležitost na hru a zábavu, která by měla směřovat ke stejným cílům jako vzdělání, společnost a veřejné úřady musí vyvíjet úsilí na podporu výkonu tohoto práva“ (Kavanová, Chudý, 2005, s. 6).

3.1 Objasnění pojmu volný čas

Každý člověk si dokáže něco představit pod pojmem volný čas, jinak však na otázku co je volný čas odpoví právník, učitel, maminka na mateřské dovolené nebo žák povinné školní docházky. Na pojem volný čas každý nahlíží z jiného úhlu pohledu. Někdo považuje za volný čas chvíle, kdy může po všech povinnostech uklidit domácnost, postarat se o děti či vyplet zahradu. Jiný za volný čas považuje dobu, kdy nemá vůbec žádné povinnosti a věnuje se pouze sobě samému. Ani jedno pojetí nelze považovat za nesprávné. Jde o možnost tento pojem chápat a vidět různě a i proto je nepřehledné množství definic, které se od sebe příliš neliší a přesto si za nimi autoři stojí.

V následujícím textu uvádíme některé z vybraných definic pojmu volný čas.

Jak uvádí Průcha a kol. (2008, s. 13), tak je možné chápat volný čas jako: „Opak doby nutné práce či povinností a doby nutné k reprodukci sil“.

Podle Pávkové a kol. (2002) jsou pod pojmem volný čas často zahrnuty zájmové činnosti, jako je zábava, zájmové vzdělávání, rekreace či společensky prospěšná činnost.

Činnosti a aktivity, které nespádají do sféry volného času, jsou například povinnosti, které jsou spojeny s provozem rodiny či domácnosti, péčí o zevnějšek nebo také činnost k zabezpečení biologické potřeby jedince, jako je hygiena, jídlo a spánek (Pávková a kol., 2002).

Podle Čertíka a Fišerové (2009) se v průběhu života člověka střídají časové bloky různých funkcí, specifickým obsahem a náplní. Tyto časové bloky můžeme rozdělit na pracovní čas, který trávíme v zaměstnání, vázaný čas, jenž člověk vykonává, aby zachoval existenci rodiny a dále pak na čas volný. Nejde jednoznačně určit přesnou hranici mezi těmito časovými bloky, protože se navzájem prolínají a spousta činností tak mezi bloky prostupuje nebo se pohybuje na jejich rozhraní. Jak dále autoři uvádějí tak, takovou aktivitou, která je na rozhraní, může být například aktivita v zaměstnání provozovaná mimo pracovní dobu, domácí práce nebo péče o děti.

Autoři dále tyto činnosti označují jako aktivity polovlného času. Pro někoho totiž mohou být tyto aktivity koníčkem či zálibou, pro jiného však mohou představovat pracovní povinnosti.

Abychom pochopili danou problematiku, je důležité rozlišit tyto dva obecně platné úhly pohledu na trávení volného času:

- prvním z nich je vymezení definice reziduální nebo kvantitativní, jež volný čas je chápán především jako opak práce
- druhý z pohledů nám vymezuje definici normativní či kvalitativní, která definuje tento volný čas prostřednictvím význačné vlastnosti, například jako svobodné volby některé z činností, které nevedou k užítku (Čertík, Fišerová, 2009).

Autoři dále uvádějí, že podle shodných znaků můžeme všechny činnosti, kterými se každodenně zabýváme uspořádat do určitých skupin. Pro názorný přehled předkládají tuto strukturu:

- **Pracovní doba** – čas, kdy vykonáváme práci, která je motivací k získání určitých prostředků k životu. Jde o samotné zaměstnání, individuální přípravu do práce, přesčasy nebo účasti na školení. Patří sem také vedlejší zaměstnání či různá zabezpečení obživy, například chov užitkových zvířat.

- **Nutná mimopracovní doba** – jde o činnosti určené k existenci člověka, které nepřinášejí finanční zisk a ani nejsou věcí našeho svobodného výběru. Jde především o uspokojení fyziologických potřeb jako je spánek, jídlo, hygiena a lékařská péče, tak i o ostatní činnosti jako je úklid či cesta do práce a z práce.
- **Volný čas** – jde zde o aktivity manuální (kutilství, zahrádkaření), fyzické (turistika, sport, procházky), kulturně umělecké aktivity receptivní (návštěva divadla a kina, poslech rádia, četba), kulturně umělecké aktivity interpretační a tvořivé (zpěv, fotografování), kulturně racionální aktivity (sledování masmédií, dobrovolné vzdělávání, luštění křížovek), společensko - formální aktivity (schůze, vykonávání funkcí veřejných, práce v organizacích), společensko - neformální aktivity (návštěva kavárny, rodinná návštěva), aktivity jako je hra, podívaná nebo sběratelství (společenské hry, sportovní diváctví) a v neposlední řadě také aktivity pasivního odpočinku (odpočívání, sezení, pití kávy, popíjení a kouření).

3.2 Definice volného času

Dnes se setkáváme s velkým množstvím různých definic volného času z různých pohledů autorů a vymezení přesné definice je tedy velmi složité.

Čertík a Fišerová (2009) uvádějí, že poprvé byl pojem volný čas definován na konferenci v 80. letech v Oslu. Volný čas se podle UNESCO vymezuje dimenzemi z těchto čtyř pohledů:

- **Ekonomického pohledu** – jde o vymezení volného času vůči práci a času
- **Sociologického pohledu** – volný čas je spjatý s nějakou aktivitou, ale jde o jinou, než pracovní činnost
- **Sociálně psychologického pohledu** – jde o čas, který je určen k realizaci osobnosti
- **Psychologického pohledu** – jde o čas určený k realizaci osobnostního stylu života, kde se člověk může realizovat

Kavanová a Chudý (2005, s. 8) definují volný čas jako: „Souhrn činností, kterým se jednatlivec může oddat v plné míře, nebo aby si odpočinul nebo aby se uvolnil, nebo rozvinul svoje poznatky, nebo nezainteresované vzdělání, svoji sociální participaci nebo svoji tvoři-

vou schopnost po tom, co se zbavil svých povinností profesionálních, rodinných a společenských.“

Čertík a Fišerová (2009, s. 7) definují volný čas jako: „Dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí dotyčnému radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti.“

Velmi podobně pak volný čas definují Pásková a Zelenka (2012, s. 7), kteří za volný čas považují dobu, v níž své činnosti nevykonáváme pod tlakem rodinných nebo pracovních závazků. Autoři dále k tématu uvádějí: „Charakterizována svobodnou volbou a očekáváním příjemných prožitků. Spojují ji následující funkce, a to: rekreační, zábavní, sociální kontakty, rozvoj vlastní osobnosti i psychická a fyzická regenerace.“

Pojem volný čas můžeme také definovat podle časového vymezení, kdy jde o všechnen čas, který zbývá z celého dne po odečtení pracovní doby v průměru, tedy doby v průměru na cestování z práce a do práce, doby kterou v průměru věnujeme spánku a doby, kdy uspokojujeme své potřeby a provádíme domácí práce. V posledních desetiletích došlo k velkému nárůstu volného času, a to na úkor pracovní doby. V dnešní vyspělé společnosti vyplňuje volný čas přibližně jednu třetinu dne člověka v produktivním věku (Čertík, Fišerová, 2009).

3.3 Funkce volného času

U definicí volného času jsme zaznamenali, že volný čas naplňuje několik důležitých funkcí. Tyto funkce se pak dále mohou lišit podle různých pohledů u jednotlivých autorů.

Kavanová a Chudý (2005) zohledňují při sestavování definic tyto následující funkce.

- **Odpočinek** – vyrovnává vzniklou únavu při práci. Do této funkce řadíme kulturní odpočinek, kino, divadlo, hry, pasivní odpočinek.
- **Zábava** – jde o přerušovaný monotónní režim dne každého jedince. Spojujeme ji s neobvyklou činností či s novými zážitky. Řadíme sem činnosti, jež nás rozptylují a ruší tak jednotvárnost dne, týdne, jde třeba o hry, sport, televizi, čtení.

- **Rozvoj osobnosti** – tato funkce je nejdůležitější z hlediska společenského a pedagogického. Činnosti ve volném čase by měli rozvíjet osobnost jak po stránce sociální, duševní tak i tělesné. Radíme sem vzdělávání, zvyšování kvalifikace, zájmové činnosti.

Janiš (2009) vymezil čtyři funkce volného času:

- **psychosociologická** – rozvoj, zábava, uvolnění
- **sociální** – symbolickou příslušnost k nějaké ze sociálních skupin, socializaci
- **terapeutická**
- **ekonomická** – výdaje účastníků vynaložené na aktivity volného času, pozitivní vliv při uplatnění jedince v profesní činnosti, pojetí volného času jako prožitku nebo spotřeby, které vedou k odcizení

Autor dále uvádí jiné pojetí osmi funkcí volného času. Jde o funkce:

- **rekreace** – uvolnění a zotavení
- **kompenzace** – odstraňování frustrací a zklamání
- **výchova a další vzdělávání** v sociální učení, učení ve svobodě a o svobodě
- **kontemplace** – hledání smyslu života
- **komunikace** – účast na vývoji společnosti, podílení se
- **integrace** – stabilizace života rodiny a vrůstání do organismů společenských
- **akulturace** – kulturní rozvoj sám sebe, tvořivé vyjádření pomocí umění, technických činností nebo sportu

Kavanová a Chudý (2005) uvádějí, že v současnosti se mění způsob života, a proto by nebylo od věci doplnit tyto uvedené funkce o další, jako jsou:

- **seberealizace** – sebehodnocení, sebeuplatnění, zájmy
- **socializace** – návyky a komunikace, osvojování si sociálních způsobilostí, kompenzace nedostatku rodinného a sociálního prostředí
- **prevence** – k formám negativního chování jako je drogová závislost, kriminalita

Aktivita se ve volném čase navzájem prolínají, podporují a doplňují. Jednou více fungují v oblasti zábavy jindy zase v oblasti oddechu a někdy ve funkci rozvoje osobnosti. Díky tomu umožňují, aby lidský život byl bohatší, plnější, obsáhlejší a radostnější. I taková zábava nebo odpočinek přispívá k rozvoji osobnosti (Kavanová, Chudý, 2005).

3.4 Faktory ovlivňující volný čas

Hofbauer (2004) uvádí následující faktory, které ovlivňují trávení volného času. Jde o faktory jako je:

- **Rodina** – na trávení volného času v rodině má vliv sociální postavení rodiny a také její životní styl. Je důležité, aby rodina k trávení volného času přistupovala aktivně a prožívala jej smysluplně, a to například návštěvami divadel, koncertů, hraním společenských her, výletů s dětmi nebo třeba jen setkáváním se s přáteli a příbuznými. Rodiče by měli reagovat na momentální zájmy a potřeby svého dítěte, podporovat je a umožnit dítěti se do činností zapojit.
- **Škola** – jde o výchovnou a vzdělávací instituci, která se podstatným způsobem podílí na tom, jakým způsobem děti tráví svůj volný čas. Škola směřuje volnočasové aktivity tak, aby pro děti v budoucnu užitečné. Autor zde uvádí, že v posledních letech většina škol uskutečňuje jednorázové volnočasové činnosti pro žáky, například sportovní akce pro děti, návštěvy historických památek nebo školy v přírodě.
- **Instituce pro volnočasové aktivity dětí** – svým působením doplňují instituce rodinu a školu. Jde o různá střediska určená k trávení volného času dětí, dětské domovy, domovy mládeže, jazykové školy, občanská sdružení dětí, sportovní a tělovýchovné organizace, základní umělecké školy a komerční organizace. Jedná se o dobrovolnou činnost těchto institucí.
- **Vrstevnické skupiny** – tyto skupiny mají v životě dítěte podstatnou úlohu, mají velký vliv na způsobu a kvalitě trávení volného času. Jde o skupinu mladých lidí nebo dětí zhruba stejného věku, sociálního postavení a podobných zájmů. Takováto skupina pomáhá vytvářet pozitivní hodnoty, sociální vztahy a jeho členovi poskytuje ochranu a zázemí. Na straně druhé, může mít tato skupina i negativní vliv, kdy výsledkem působení je delikventní chování, jako jsou různé gangy nebo bandy.

- **Hromadné sdělovací prostředky** – stávají se součástí trávení volného času dětí a celé rodiny. Děti se s masmédií setkávají jak v rodině, ve škole, tak ve volném čase. Poslední desetiletí je spojeno s rozvojem různých elektronických technologií, jako je počítač, internet nebo mobilní telefon. Masmédia dnes působí na děti už v předškolním věku.

S tímto rozvojem elektronických technologií souvisí u dětí i velký nárůst závislostního chování, a to závislosti na televizi a také závislosti na internetu „netománie“. Stále ale platí, že jsou to rodiče, kteří jsou příkladem pro své dítě a vedou ho správným směrem a způsobům trávení volného času.

Hromadné sdělovací prostředky však již do rodin prostoupili natolik, že spousta z nich si život bez masmédií nedovede ani představit. Masmédiím se ale v dnešní době nedá vyhnout a je tedy povinností rodičů, vychovávat své dítě i ve vztahu k médiím. Je potřeba, aby rodiče dítě naučili využívat masmédia pozorně ale zároveň obezřetně. Média nepředstavují zlo pro dítě ani rodinu, pokud se k nim bude přistupovat rozumně a také kriticky.

3.4.1 Faktory ovlivňující volný čas rodiny

Na způsobu trávení volného času rodin má určitě vliv jak způsob života rodiny, tak i mnoho dalších faktorů, jako je například životní úroveň, postavení ve společnosti či výchova v rodině. Určitě zde záleží také na úplnosti rodiny, počtu dětí v rodině, také založení rodiny v pozdějším věku rodičů.

Hofbauer (2004) uvádí, že volný čas v rodině probíhá pod vlivem výchovného vedení rodičů k vytváření volnočasových činností. Pokud budou rodiče dobrými spoluorganizátory aktivit, budou motivovat děti a nenechají výchově volný průběh, budou jejich děti obohaceni o spoustu zážitků a tím také připraveni na budoucnost. I rodiny, které řadíme mezi rodiny sociálně slabší, se i přes všechny své problémy snaží uskutečnit co nejvíce zážitků svým dětem a připravit je tak na budoucí život.

Citujeme Hájka (2004, s. 30) „Činnosti, které si dítě vybírá, jsou dány v nemalé míře nejen množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, nýbrž i tím, jaké hodnoty rodina uznává jako důležité, finančními možnostmi rodičů a jejich představami, jakým způso-

bem by mělo jejich dítě svůj volný čas trávit. Často se v této sféře promítají i nenaplněná přání rodičů a jejich vlastní ctižádost.“

Je důležité, aby rodiče byly pro své děti příkladem, pokud bude rodina aktivní a bude sportovně založená, tak i dítě bude mít od svých rodičů pozitivní vztah ke sportu. Pokud však rodina nebude s dítětem trávit volný čas nebo ho k němu vést, nemůžeme od samotného dítěte očekávat, že se bude těmito činnostem v budoucnu věnovat. Rodiče jsou v tomto pro dítě vzorem, jemuž se chce podobat. V takovém případě můžeme říci, že se jedná o investici, kterou rodiče vkládají do dítěte, a která se jistě později vrátí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce se zabývá volnočasovými aktivitami rodin s dětmi předškolního věku od 3 do 7 let. Dále se pak zaměřuje na dobu, kterou rodiče věnují trávení společných volnočasových aktivit rodiny a na faktory, které tento společně trávený čas ovlivňují.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je:

Zjistit, kolik volného času a jakými volnočasovými aktivitami tráví společný volný čas rodiny s dítětem předškolního věku.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zmapovat průměrnou délku trávení volného času rodiny společnými volnočasovými aktivitami v pracovní dny a o víkendu.
2. Zjistit, které faktory nejvíce ovlivňují dobu trávenou volnočasovými aktivitami rodiny.
3. Zjistit, které volnočasové aktivity preferují rodiny s dítětem předškolního věku.
4. Zjistit, které faktory nejvíce ovlivňují výběr volnočasových aktivit rodiny.

4.2 Výzkumné otázky

1. Jaký vliv má dosažené vzdělání rodičů na dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny?
2. Jaký vliv má počet dětí v rodině na dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny?
3. Jaký vliv má finanční situace rodiny na dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny?
4. Jaký vliv má pracovní stav rodičů na dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny?
5. Jaký vliv má stav rodiny na dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny?

4.3 Stanovené hypotézy

H1: Rodiny, kde má alespoň jeden z rodičů vysokoškolské vzdělání, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s nižším dosaženým vzděláním.

H2: Rodiny s jedním dítětem, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s více dětmi.

H3: Rodiny s nadprůměrnou finanční situací, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s finanční situací průměrnou a nižší.

H4: Rodiny, kde jsou oba rodiče zaměstnaní, tráví průměrně společnými volnočasovými aktivitami méně času než rodiny, kde není zaměstnán alespoň jeden z rodičů.

H5: Rodiny úplné, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než jiné rodiny.

4.4 Popis výzkumného vzorku a způsob jeho výběru

V první fázi kvantitativního výzkumu byl proveden předvýzkum na celkem 6 rodinách s dítětem předškolního věku. Na základě jejich dotazů a připomínek, byly některé formulace otázek upraveny, po následné úpravě jsem přistoupila k zahájení výzkumu. Dotazníky byly rozdány v Olomouckém kraji, a to převážně ve městě Šumperk a v obcích Vikýřovice, Rejchartice, Nový Malín a Loučná nad Desnou.

4.5 Výzkumná metoda

Uskutečnili jsme kvantitativní výzkum, ve kterém jsme k získání potřebných údajů zvolili metodu dotazníku. Za pomoci dotazníku jsme získali požadované informace, a to v poměrně krátkém čase a také od velkého množství respondentů. Dalším důvodem při výběru této výzkumné metody bylo zachování anonymity respondentů.

Chráška (2007) uvádí, že často a také oprávněně je vytýkáno právě této dotazníkové metodě, že ve skutečnosti zjišťuje to, jak sami sebe respondenti vidí nebo se chtějí vidět, nezjišťuje už ale, jací jsou tito respondenti ve skutečnosti.

Dotazník se skládá z úvodního oslovení respondenta a také z instrukcí pro správný postu při vyplňování dotazníku, dále pak z otázek zaměřených na volnočasové aktivity respondenta, na vzdělání, zaměstnanost, věk a rodinný stav, na finanční situaci rodiny a počet dětí

v rodině. Dotazník byl vytvořen pro potřeby výzkumu a obsahoval otázky jak otevřené (nestrukturované), polostrukturované, tak otázky uzavřené (strukturované).

4.6 Realizace výzkumu

Celkem bylo rozdáno 150 dotazníků. Snažila jsem se navázat spoluprací s mateřskými školami ve městě Šumperk, v obcích Vikýřovice a Rapotín. Z celkového počtu dotazníků bylo 100 dotazníků rozdáno do těchto mateřských škol, které byly vybrány, pro účely výzkumu, a to způsobem dostupného výběru. V mateřských školách rozdávaly paní učitelky dotazníky buďto přímo rodičům osobně nebo je následně umístily do šaten dětí či přímo vložily do skříňky každého jednotlivého dítěte. Dalších celkem 50 dotazníků bylo umístěno do ordinací praktického lékaře pro děti a dorost ve městě Šumperk, kde byly umístěny do čekáren s cedulkou o prosbě k vyplnění nebo rodiče při čekání v čekárně přímo slovně informovala sestřička lékaře.

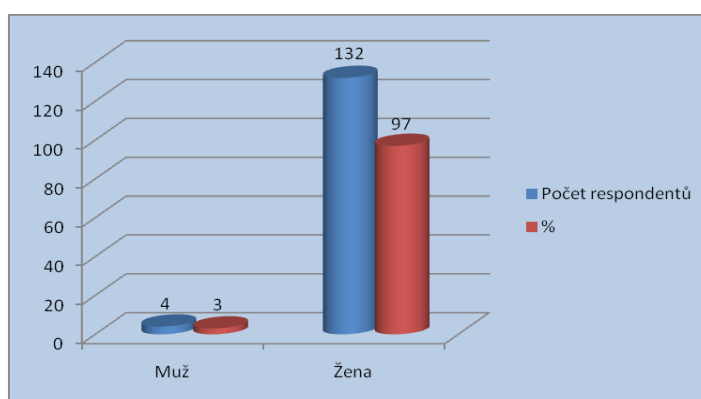
Návratnost z celkového počtu rozdaných dotazníků byla 79 dotazníků, tedy celkem 52,66 %. Z tohoto počtu bylo celkem 8 vyřazeno, a to z toho důvodu neúplného vyplnění.

Dalších 65 dotazníků bylo poté získáno z online dotazníků vyplněných rodiči, které jsem kontaktovala přes internetové portály zaměřené na děti předškolního věku. Podmínkou k vyplnění takového online dotazníku byl fakt, že rodina má dítě v předškolním věku. Rodiče registrovaní na těchto stránkách, byly z města Šumperka a jeho blízkého okolí, tedy Rapotína, Vikýřovic, Nového Malína a Loučné nad Desnou. Rodiče měli možnost nejdříve si dotazník prohlédnout. Pokud se jej následně rozhodli vyplnit, odeslali ho přímo do mé internetové schránky, určené k tomuto účelu.

Data, která jsme v průběhu výzkumu získali, byla následně zpracována programem Microsoft Excel. Informace jsme zpracovali za použití čárkovací metody, kdy jsme dále ke každé otázce z dotazníku vypočítali četnost a aritmetický průměr. Některá data jsme pro názornost umístili do tabulek, jiné jsme zase znázornili formou grafů.

5 SHRUTÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Ve výzkumu nás zajímalo, kolik z dotazovaných respondentů je mužů a kolik žen. Z výzkumu bylo zjištěno, že převládající většina respondentů byly ženy, a to celých 97 %, pouze 3 % byly muži. Výsledek není až tak překvapující, a to proto, že častěji dítě z mateřské školy vyzvedává matka, otec chodívá pro dítě, pokud se rodiče ve vyzvedávání dítěte střídají, toto však bývá spíše výjimečné. Další možný důvod převahy respondentů žen, může být i ten, že velká část respondentů si dotazníky odnášela k vyplnění domů, kde většinou tyto záležitosti obstarávají ženy.

Graf 1. Složení výzkumného vzorku dle pohlaví respondentů

U respondentů jsme dále zjišťovali, kolik času v průměru tráví respondentova rodina společnými volnočasovými aktivitami v pracovní den. V tomto případě šlo o otázku otevřenou, kdy byl respondent požádán, aby uvedl počet hodin, které tráví o víkendu společně jako rodina volnočasovými aktivitami. Ze sesbíraných odpovědí jsme poté vypočítali počet hodin v průměru. Z výsledku jsme zjistily, že průměrná délka trávení volného času v týdnu během jednoho dne společnými volnočasovými aktivitami rodiny, u sledovaného souboru 136 respondentů, byla celkem 2,4 hodiny denně. Takto zjištěné údaje nám dále posloužily při ověřování stanovených hypotéz tohoto výzkumu.

Dále nás zajímalo, jakou dobu se z tohoto společně tráveného času věnují rodiče dítěti společně, a to intenzivně, tzn. s dítětem si hrají nebo s ním přímo něco tvoří atd. V tomto případě šlo o otázku otevřenou, kdy byl respondent požádán, aby uvedl počet hodin, které intenzivně věnují rodiče dítěti z času, který tráví společně. Ze sesbíraných odpovědí byl

poté opět vypočítán počet hodin v průměru. Z výsledku bylo následně zjištěno, že průměrná délka, kterou věnují rodiče intenzivně svému dítěti v pracovní den u sledovaného souboru 136 respondentů, byla 1,3 hodiny denně. Do souboru bylo započítáno i šest respondentů, kteří uvedli, že se dítěti v pracovní den nevěnují žádný čas.

Ve výzkumu nás také zajímalo, kolik volného času tráví průměrně respondentova rodina společnými volnočasovými aktivitami o víkendu během jednoho dne. V tomto případě šlo o otázku opět otevřenou, kdy byl respondent požádán, aby uvedl počet hodin, které tráví o víkendu společně jako rodina volnočasovými aktivitami. Ze sesbíraných odpovědí byl poté vypočítán počet hodin v průměru. Ve výsledku bylo zjištěno, že průměrná délka trávení volného času o víkendu během dne společnými volnočasovými aktivitami rodiny u sledovaného souboru 136 respondentů, byla 5,9 hodin denně.

Dále nás zajímalo, kolik času věnují rodiče ze společně tráveného volného času rodiny o víkendu během dne, svému dítěti intenzivně, a to že si např. s dítětem společně hrají nebo s dítětem něco tvoří atd. I v tomto případě šlo opět o otevřenou otázku. Ze všech získaných odpovědí byl opět vypočítán celkový čas v průměru. Zjištěným výsledkem bylo, že průměrná doba, kterou rodiče věnují intenzivně dítěti při společném trávení volného času během jednoho dne o víkendu je 4,7 hodin denně.

Z výsledků výzkumu bylo dále zjištěno, že 4 % respondentů, z celkového souboru, se nevěnují v průběhu týdne žádné společné volnočasové aktivitě rodiny. Tito respondenti dále pak ve všech těchto případech uváděli, že jsou nespokojeni s tím, jak tráví volný čas se svojí rodinou a jako důvod všichni uvedli nedostatek času. Z výsledků bylo také zjištěno, že 7 % respondentů se v pracovní dny nevěnuje dítěti intenzivně žádný čas. Tito respondenti opět uvedli, že jsou s trávením volného času se svojí rodinou nespokojeni a jako důvod tohoto byl opět nedostatek času.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že respondentům není lhostejné to, jak tráví volný čas se svojí rodinou, ale ve všech zjištěných případech brání respondentům nedostatek času kvůli časově náročným pracím a také zdlouhavé dojíždění do práce. Dle našeho názoru je toto také důvodem, proč rodiče věnují dítěti v pracovním týdnu intenzivně minimum času.

U výzkumného souboru nás dále zajímalo, jaké je nejvyššího dosaženého vzdělání, a to jak u samotného respondenta, tak i respondentova manžela/ky, partnera/ky. Pro lepší přehlednost jsme ujištěné údaje zobrazily v následujících tabulkách.

Tabulka 1. Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta

Dosažené vzdělání	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Základní	1	1
Střední s výučním listem	23	17
Střední s maturitou	66	48
Vyšší odborné	12	9
Vysokoškolské	34	25
Σ	136	100

Nejvíce, a to 48 % respondentů uvedlo, že jejich dosažené vzdělání je střední s maturitou. Dalším nejčastěji uváděným dosaženým vzděláním, bylo vzdělání vysokoškolské, které uvedlo 25 % respondentů.

Tabulka 2. Nejvyšší dosažené vzdělání respondentova manžela/ky, partnera/ky

Dosažený vzdělání	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Základní	6	5
Střední s výučním listem	37	29
Střední s maturitou	55	42
Vyšší odborné	5	4
Vysokoškolské	26	20
Σ	129	100

Celkový počet respondentů je 129, a to z toho důvodu, že celkem 7 respondentů uvedlo, že manžela/ku, partnera/ku nemá. Nejvíce, tedy 42 % respondentů uvedlo, že jejich dosažené vzdělání je střední s maturitou. Dalším nejčastěji uváděným dosaženým vzděláním bylo vzdělání střední s výučním listem, které uvedlo celkem 29 % respondentů.

Z výsledků v tabulce 1. a tabulce 2. je patrné, že nejvíce respondentů dosáhlo středního vzdělání s maturitou, a to jak u respondentů, kteří vyplňovali tento dotazník, tak i u jejich manžela/ky, partnera/ky. Z výsledků lze usoudit, že nejčastějším nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů z města Šumperk a jeho blízkého okolí, je vzdělání střední s maturitou.

Ze všech uvedených údajů bylo následně možné ověřit stanovenou hypotézu, a to:

H1: Rodiny, kde má alespoň jeden z rodičů vysokoškolské vzdělání, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s nižším dosaženým vzděláním.

Z uvedených údajů respondentů, jsme získali údaje, jež nám následně posloužily k ověření této hypotézy. Pro přehled těchto údajů, uvádíme následnou tabulku.

Tabulka 3. Vzdělání respondenta v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny

	Počet respondentů	Počet respondentů v %	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny <u>v pracovní den</u>	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny <u>o víkendu během dne</u>
Alespoň jeden rodič v rodině s vysokoškolským vzděláním	42	31	2,8	6,4
Nižší než vysokoškolské vzdělání obou rodičů	94	69	2,2	5,4

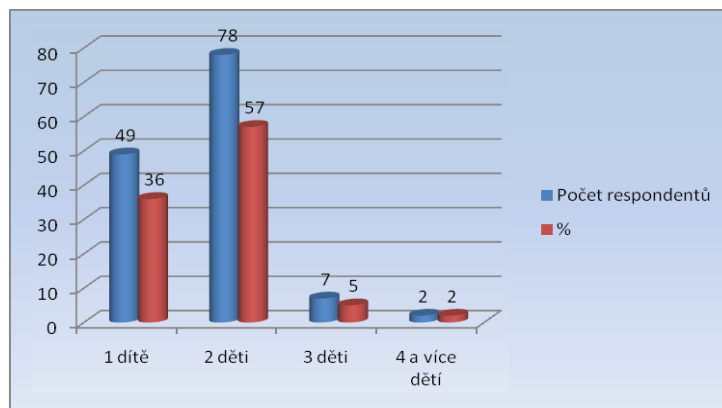
Tato hypotéza byla následně ověřena za pomoci testu chí – kvadrát. V tomto případě má tabulka pouze jeden stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $[\chi^2]_{0,05} = 3,841$.

Tabulka 4. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chí-kvadrát

Pracovní den	Během dne o víkendu
Σ 1,478	Σ 3,015

Z těchto výsledků je naprosto zřetelné, že vypočítané hodnoty u testového kritéria jsou menší než je kritická hodnota a z tohoto důvodu musíme tedy zamítnout hypotézu alternativní. Ve výsledku tedy rodiny tráví v průměru společnými volnočasovými aktivitami stejně času bez rozdílu dosaženého vzdělání rodičů, a to jak v pracovní dny, tak i o víkendu.

Ve výzkumu nás dále zajímalo, kolik má každý z respondentů dětí. Z výsledků jsme zjistili, že největší počet z dotazovaných respondentů, s to celých 57 %, má doma celkem dvě děti. Celkem jedno dítě poté uvedlo 36 % respondentů. Ze získaných údajů lze usoudit, že rodiny mají doma nejčastěji po dvou dětech. Je patrné, že tři a více dětí je spíše výjimkou. Dle našeho názoru je tento fakt způsoben jak finanční situací rodin, tak i nedostatkem času dnešních rodičů.

Graf 2. Počet dětí v rodině respondenta

Ze všech získaných údajů bylo následně možné ověřit stanovenou hypotézu, a to:

H2: Rodiny s jedním dítětem, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s více dětmi.

Ze zjištěných údajů dotazovaných respondentů, jsme získali následující údaje, jež nám dále posloužily k ověření této hypotézy. Pro lepší přehlednost, uvádíme následující tabulku.

Tabulka 5. Počet dětí v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny

	Počet respondentů	Počet respondentů v %	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny v pracovní den	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny o víkendu během dne
Rodiny s jedním dítětem	49	36	2,8	5,9
Rodiny s více dětmi	87	64	2	5,9

Tato hypotéza byla následně ověřena za pomoci testu chí – kvadrát. V tomto případě má tabulka pouze jeden stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $[\chi^2]_{0,05} = 3,841$.

Tabulka 6. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chí-kvadrát

Pracovní den	Během dne o víkendu
Σ 1,036	Σ 0,999

Z těchto výsledků je naprosto zřejmé, že vypočítané hodnoty u testového kritéria jsou menší než je kritická hodnota a z tohoto důvodu musíme tedy přijmout nulovou hypotézu a zamítnout tak hypotézu alternativní. Ve výsledku tedy rodiny tráví v průměru společnými volnočasovými aktivitami stejně času bez rozdílu na počet dětí v rodině, a to jak v pracovní dny, tak i o víkendu.

Ve výzkumu jsme chtěly také zjistit, jaký je respondentův názor na finanční situace jeho rodiny. Dále nás zajímalo, zda podle respondenta má finanční situace vliv na trávení volného času rodiny. Pro lepší přehled získaných údajů, byla vytvořena následující tabulka.

Tabulka 7. Finanční situace rodiny respondenta

Finanční situace rodiny	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Výborná	9	7
Uspokojivá	38	28
Průměrná	69	51
Podprůměrná	13	9
Neuspokojivá	7	5
Σ	136	100

Z výsledků vyplývá, že nejvíce uváděli respondenti finanční situaci rodiny průměrnou, a to v 51 %. Celkem 28 % pak uvedlo jako svou finanční situaci uspokojivou. Z výsledků bylo zjištěno, že rodiny jsou napůl spokojeni s finanční situací své rodiny, ale zároveň jsou také napůl nespokojeni. Lze říci, že nás tento výsledek velmi nepřekvapil, na druhou stranu bylo očekáváno, že výbornou finanční situaci neuvede žádný z respondentů, tudíž bylo ve výsledném zjištění překvapením, že se našlo celkem 7 % respondentů, kteří uvedli svoji finanční situaci jako výbornou. Vycházeli jsme totiž z předpokladu, že dnešní finanční situace rodin není na takové úrovni, aby dnešní rodiče byly s touto úrovní spokojeni a uvedli tak výbornou finanční situaci.

Pro lepší přehlednost byla vytvořena následující tabulka.

Tabulka 8. Názor na vliv finanční situace rodiny při výběru volnočasových aktivit

Názor respondenta	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Ano	36	26
Spíše ano	45	33
Spíše ne	38	28
Ne	15	11
Nevím	2	2
Σ	136	100

Nejvíce respondentů odpovědělo na danou otázku odpovědí spíše ano, a to celkem 33 % z nich. Celých 28 % respondentů odpovědělo, že finanční situace spíše nemá vliv na výběr volnočasových aktivit rodiny. Těsně za touto odpovědí, byla odpověď ano, tedy, že finanční situace má vliv na výběr volnočasových aktivit, tuto odpověď zvolilo 26 % respondentů.

Z výsledků tedy usuzujeme, že rodiče považují finanční situaci své rodiny jako situaci, která ovlivňuje výběr volnočasových aktivit rodiny.

Ze všech získaných údajů od respondentů bylo následně možné ověřit stanovenou hypotézu, a to:

H3: Rodiny s nadprůměrnou finanční situací, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny s finanční situací průměrnou a nižší.

Z uvedených údajů respondentů, jsme získali následující údaje, které nám dále posloužily k ověření této hypotézy. Pro přehled těchto zjištěných údajů, uvádíme následující tabulku.

Tabulka 9. Finanční situace v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny

	Počet respondentů	Počet respondentů v %	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny v pracovní den	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny o víkendu během dne
Rodiny s nadprůměrnou fin. situací (uspokojivá, výborná)	47	35	2,3	6
Rodiny s průměrnou a nižší fin. Situací	89	65	2,5	5,8

Tato hypotéza byla následně ověřena za pomoci testu chí – kvadrát. V tomto případě má tabulka pouze jeden stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $[\chi^2]_{0,05} = 3,841$.

Tabulka 10. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chí-kvadrát

Pracovní den	Během dne o víkendu
Σ 0,379	Σ 1,384

Z těchto výsledků je naprosto zřejmé, že vypočítané hodnoty u testového kritéria jsou menší než je kritická hodnota a z tohoto důvodu musíme tedy přijmout nulovou hypotézu a zamítnout tak hypotézu alternativní. Ve výsledku tedy rodiny tráví v průměru společnými volnočasovými aktivitami stejně času bez rozdílu na finanční situaci rodiny, a to jak v pracovní dny, tak o víkendu.

Ve výzkumu jsme dále zjišťovali, jaký je pracovní stav respondenta a také pracovní stav respondentova manžela/ky, partnera/ky. Pro lepší přehlednost, získané údaje uvádíme v následující tabulce.

Tabulka 11. Pracovní stav respondenta

Pracovní stav	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Zaměstnaný/á	70	52
Nezaměstnaný/á	6	4
Na rodičovské dovolené	60	44
Σ	136	100

Nejvíce respondentů, a to 52 %, uvedlo svůj pracovní stav jako zaměstnaný/á. Dalších 44 % respondentů z celkového souboru odpovědělo, že je na rodičovské dovolené.

Tabulka 12. Pracovní stav respondentova manžela/ky, partnera/ky

Pracovní stav	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Zaměstnaný/á	122	94
Nezaměstnaný/á	6	5
Na rodičovské dovolené	1	1
Σ	129	100

Nejvíce respondentů, a to 94 %, uvedlo svůj pracovní stav jako zaměstnaný/á. Dalších 6 % respondentů z celkového souboru odpovědělo, že je nezaměstnaných a pouze 1 % z dotazovaných respondentů je na rodičovské dovolené.

Rozdíl mezi počtem respondentů na rodičovské dovolené v tabulce č. 3 a tabulce č. 4 přisuzujeme tomu, že pouze 3% z respondentů, kteří vyplňovali tento dotazník, byly muži. I když v dnešní době bývá na rodičovské dovolené již i otec/manžel/partner, stále však ve většině případů zůstává doma se dětmi matka/manželka či přítelkyně.

Z výsledků dále vyplývá, že minimum rodičů z výzkumného souboru je nezaměstnaných.

Ze všech získaných údajů bylo následně možné ověřit stanovenou hypotézu, a to:

H4: Rodiny, kde jsou oba rodiče zaměstnaní, tráví průměrně společnými volnočasovými aktivitami méně času než rodiny, kde není zaměstnán alespoň jeden z rodičů.

Z uvedených údajů respondentů, jsme získali následující údaje, které nám dále posloužily k ověření této hypotézy. Pro přehlednost uvádíme následující tabulku.

Tabulka 13. Pracovní stav respondentů v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny

	Počet respondentů	Počet Respondentů v %	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny v pracovní den	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny o víkendu během dne
Rodiny, kde jsou oba rodiče zaměstnaní	69	51	1,9	5,5
Rodiny ostatní	67	49	2,9	6,2

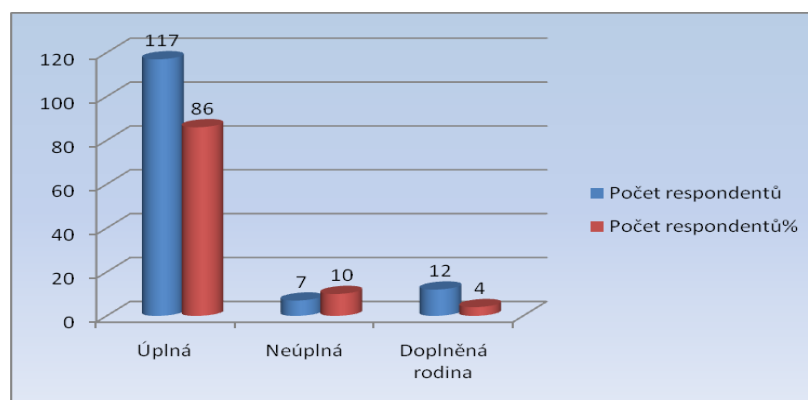
Tato hypotéza byla následně ověřena za pomoci testu chí – kvadrát. V tomto případě má tabulka pouze jeden stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $[\chi^2]_{0,05} = 3,841$.

Tabulka 14. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chí-kvadrát

Pracovní den	Během dne o víkendu
Σ 0,239	Σ 0,065

Z těchto výsledků je naprosto zřetelné, že vypočítané hodnoty u testového kritéria jsou menší než je kritická hodnota a z tohoto důvodu musíme zamítnout stanovenou hypotézu. Ve výsledku tedy rodiny tráví v průměru společnými volnočasovými aktivitami stejně času bez rozdílu pracovního stavu rodičů, a to jak v pracovní dny, tak o víkendu.

Ve výzkumu nás dále zajímalo, jaký je rodinný stav respondentů. Z výzkumu vyplývá, že z celkového souboru 136 dotazovaných 86 % respondentů uvedlo, že je z úplné rodiny. Z těchto výsledků lze usoudit, že dotazovaní respondenti jsou převážně z rodin úplných a rodiny neúplné se vyskytují spíše v menší míře. Tomuto lze také přisuzovat menší počet obyvatel než v jiných větších městech a tím pádem i menší míru rozvodovosti nebo dle našeho názoru také důvod, že v malém městě a přilehlých vesnicích se stále neúplná rodina považuje za neobvyklou a traduje se zde vzor rodiny úplné.

Graf 3. Rodinný stav respondentů

Ze všech získaných údajů bylo následně možné ověřit stanovenou hypotézu, a to:

H5: Rodiny úplné, tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než jiné rodiny.

Ze zjištěných údajů, jsme získali následující údaje, které nám dále posloužily k ověření této hypotézy. Pro přehlednost uvádíme následující tabulku.

Tabulka 15. Stav rodiny v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny

	Počet Respondentů	Počet respondentů v %	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny v pracovní den	Průměrná doba trávená volnočasovými aktivitami rodiny o víkendu během dne
Rodiny úplné	117	86	2,4	6
Rodiny neúplné a doplněné	19	14	2,4	5,7

Tato hypotéza byla následně ověřena za pomoci testu chí – kvadrát. V tomto případě má tabulka pouze jeden stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $[\chi^2]_{0,05} = 3,841$.

Tabulka 16. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chí-kvadrát

Pracovní den	Během dne o víkendu
Σ 5,184	Σ 11,754

Z těchto výsledků je naprosto zřejmé, že vypočítané hodnoty u testového kritéria jsou větší než je kritická hodnota a z tohoto důvodu tedy stanovenou hypotézu přijímáme. Ve výsledku tedy rodiny úplné tráví v průměru společnými volnočasovými aktivitami více času než jiné rodiny, a to jak v pracovní dny, tak i o víkendu.

V tomto výzkumu jsme dále chtěli zjistit, které volnočasové aktivity převládají při trávení společného volného času rodiny v pracovní dny a o víkendu. Pro přehlednost jsme získané údaje znázornili v následujících tabulkách.

Tabulka 17. Aktivita převládající při trávení volného času rodiny v pracovní den

Společná aktivita	Počet respondentů	Počet respondentů v %
TV	21	16
Hraní her	33	24
Procházky/pobyt na Zahradě	54	40
Nakupování	7	5
Výlety	3	2
Sportovní aktivity	6	4
Bez společné aktivity	10	7
Jiná společná aktivita	2	2
Σ	136	100

Z výsledků vyplynulo, že nejčastější aktivity, kterým se rodiny věnují v pracovní dny a které uvedlo celkem 40 % respondentů, jsou procházky v přírodě/pobyt na zahradě. Další 24 % respondentů uvedlo jako převládající aktivitu hraní her a celkem 16 % respondentů uvedlo sledování TV. Z celkového souboru dotazovaných rodičů, uvedli 2 % respondentů jinou aktivitu, mezi které tito respondenti uvedli kreativní tvoření.

Tabulka 18. Aktivity převládající při trávení společného volného času rodiny o víkendu

Společná aktivita	Počet respondentů	Počet respondentů v %
TV	7	5
Hraní her	6	4
Procházky/pobyt na Zahradě	69	51
Výlety	27	20
Nakupování	3	2
Sportovní aktivity	20	15
Bez společné aktivity	0	0
Jiná společná aktivita	4	3
Σ	136	100

Z výzkumu vyplývá, že nejvíce převládajícími aktivitami, které uvedlo 51 % respondentů, jsou procházky v přírodě a pobyt na zahradě. Další nejčastější aktivitou byly výlety, ty uvedlo 20 % dotazovaných a celkem 15 % dotazovaných rodičů, uvedlo sportovní aktivity. Z výsledků výzkumu také vyplývá, že rodiny s dítětem předškolního věku preferují jako

volnočasovou aktivitu, během pracovního týdne, procházky v přírodě a pobyt na zahradě. Za touto aktivitou se umístila aktivita hraní her a na třetí příčce preferovaných aktivit rodiny v pracovní dny se poté umístilo sledování TV.

O víkendu se pak rodiny věnují převážně pobytu na zahradě a procházkám v přírodě. Na druhé příčce se poté umístily výlety a hned za ní sportovní aktivity rodiny.

Z výsledků výzkumu lze usoudit, že rodiny procházky v přírodě a pobyt na zahradě preferují z toho důvodu, že dnešní rodiče nemají dostatek volného času na jiné volnočasové aktivity či z důvodu malé finanční nákladnosti této aktivity. Na straně druhé, lze také usoudit, že tyto aktivity rodiny preferují z toho důvodu, že nevyžadují přílišné aktivní zapojení rodičů vůči dítěti.

K tomu účelu jsme navštívili mateřskou školu v obci Vikýřovice, kde jsme vybrali čtyři děti ve věku šesti let. Tyto děti byly požádány, aby nakreslily, co nejčastěji dělají se svojí rodinou, tedy s otcem, matkou, potažmo svými sourozenci, když jsou celá rodina pohromadě. Tyto obrázky jsou přiloženy v příloze práce (viz. Příloha č. 1). Ve výsledku nás zajímalo, zda tyto dětské kresby alespoň z části potvrdí výsledky tohoto výzkumu. Z výsledků jsme zjistili, že nejvíce preferovanou aktivitu, procházky a pobyt na zahradě, namalovala přesně polovina, tedy 50 % dětí. Zbýlých 50 % namalovalo hry na počítači. Z celkového počtu čtyř dětí, nelze vyvodit závěry, bezesporu ale poukazují na dva vzájemné protipóly toho, jak dnešní rodiče vedou děti k trávení volného času.

Dále nás ve výzkumu zajímalo, kdo v respondentově rodině rozhoduje o druhu volnočasových aktivit při trávení volného času rodiny. Pro přehlednost získané údaje uvádíme v následující tabulce.

Tabulka 19. Osoba rozhodující o druhu volnočasové aktivity rodiny

Odpovědi	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Otec	5	4
Matka	28	20
Oba rodiče dohromady	69	51
Dítě	20	15
Jiné	14	10
Σ	136	100

Z výsledků vyplývá, že v celkem 51 % rozhodují o výběru volnočasových aktivit rodiny oba rodiče společně. Celkem 20 % respondentů uvedlo, že volnočasové aktivity volí v rodině matka. Je překvapující, že otce uvedlo pouze 4 % dotazovaných respondentů. Toto může být také zapříčiněno převahou respondentů žen, které vyplňovaly tento dotazník. Je překvapující, že celkem 10 % respondentů uvedlo možnost jiné. Tito respondenti byli požádáni, aby tuto volbu následně zdůvodnili. Z údajů bylo zjištěno, že mezi možnost jiné, respondenti uváděli, že rozhodují všichni společně, a to jak rodiče, tak všechny děti v rodině. Respondenti uváděli také odpovědi, že rozdují prarodiče. V tomto případě bychom se přikláněli k názoru, že podle našeho mínění tito respondenti bydlí zároveň se svými rodiči a tudíž mohou být ve výběru volnočasových aktivit svými rodiči ovlivňováni.

Dále jsme ve výzkumu chtěli zjistit, zda jsou respondenti spokojeni s tím, jak tráví volný čas se svojí rodinou, dále nás také zajímalo, který faktor, podle názoru respondentů, nejvíce ovlivňuje výběr volnočasových aktivit rodiny. Získané údaje uvádíme v následujících tabulkách.

Tabulka 20. Spokojenost respondenta s trávením společného volného času rodiny

Odpovědi	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Ano	109	80
Ne	27	20
Σ	136	100

Z celkového souboru 136 respondentů celkem 80 % z nich uvedlo, že je spokojeno. Další 20 % uvedlo možnost ne, tedy že nejsou spokojeni. Málo času na rodinu jako důvod nespokojenosti uvedlo 19 rodičů, další 3 zdůvodnili nespokojenost z důvodu nedostatku financí, 1 respondent uvedl jako důvod dojíždění do zaměstnání, další 1 respondent uvedl zdravotní problémy dětí a poslední z respondentů uvedl jako důvod nespokojenosti přílišný stereotyp v rodině.

Tabulka 21. Faktory, podle respondenta nejvíce ovlivňující trávení volného času rodiny

Odpovědi	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Nedostatek peněz	29	21
Nedostatek času	45	33
Málo dostupné formy vyžití	11	8
Zdravotní problémy	4	3
Nic, jsem spokojen/a	37	27
Neochota člena rodiny	5	4
Jiné	5	4
Σ	136	100

Z výsledků vyplynulo, že nejčastějším faktorem, a to až u 33 % respondentů je nedostatek času. Celkem 27 % z dotazovaných uvedlo, že jim žádný z uvedených faktorů nebrání v trávení volného času, tak jak by si představovali. Druhým nejčastějším ovlivňujícím faktorem byl nedostatek peněz, což uvedlo 21 % dotazovaných.

Z těchto výsledků tedy vyplývá, že valná většina dotazovaných respondentů je spokojena s tím, jak tráví volný čas se svojí rodinou a faktorem, který trávení volného času rodin nejvíce ovlivňuje je nedostatek času respondentů.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, kolik a jakými volnočasovými aktivitami tráví rodiny společný volný čas s dítětem předškolního věku. Dále se práce zabývala tím, jaké faktory nejvíce ovlivňují výběr a dobu trávenou společnými volnočasovými aktivitami rodiny.

Ze zjištěných údajů vyplynulo, že všechny rodiny s dítětem předškolního věku, které byly zahrnuty do tohoto výzkumu, preferují především procházky v přírodě a pobyt na zahradě, a to bez ohledu na pracovní dny či víkendy. Dále lze z výsledků usoudit, že preference těchto aktivit je zapříčiněna jejich dostupností a nízkou finanční nákladností. Rodiny také ve většině případů upřednostňují druhy aktivit, při nichž není potřeba větší aktivní zapojení rodičů vůči dítěti.

Z výzkumu dále vyplývá, že respondenti se svým dětem ve většině případů dostatečně intenzivně nevěnují a hlavní příčinou této skutečnosti je nedostatek času. Nedostatek času je také nejčastěji uváděným faktorem, který ovlivňuje jak dobu, tak i výběr společných volnočasových aktivit rodiny.

Stanovené hypotézy v praktické části byly ověřeny a jedna z hypotéz potvrzena. Díky výsledkům výzkumu bylo následně zjištěno, že úplné rodiny tráví v průměru více času společnými volnočasovými aktivitami, než rodiny ostatní.

Věřím, že tato práce bude přínosná jak pro rodiče, tak pro zájemce o problematiku současné rodiny a trávení volného času rodiny. Také doufám, že poskytne dostatečné podněty k dalším výzkumům, jež by mohly vyplynout z námětů zmíněných v této práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČERTÍK, M.; FIŠEROVÁ, V., 2009. *Volný čas, životní styl a cestovní ruch*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, 103 s. ISBN 978-80-86578-93-4.
- [2] GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYMEŠ, M.; a kolektiv, 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Grada, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
- [2] HÁJEK, B.; HOFBAUER B.; PÁVKOVÁ J., 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [3] HARTL, P.; HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ, H., 2009. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [4] HELUS, Z., 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [5] HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- [6] CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] JANDOUREK, J., 2007. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- [8] JANIŠ, K., 2009. *Úvod do problematiky volného času*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.
- [9] KAVANOVÁ, A.; CHUDÝ, CH., 2005. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 156 s. ISBN 8073182661.
- [10] KELNAROVÁ, J.; MATĚJKOVÁ, E., 2010. *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Praha: Grada, 168 s. ISBN 978-80-247-3270-11.

- [11] KRÁTKÁ, J., 2011. *Aktuální otázky teorie výchovy: teoretická východiska, výzkumné nálezy a závěry pro praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 144 s. ISBN 978-80-210-5727-2.
- [12] KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V., 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] LANGMEIER, J.; BALCAR, K.; ŠPITZ J.; 2010. *Dětská psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Portál, 431 s. ISBN 978-80-7367-710-7.
- [14] MATĚJČEK, Z., 2007. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vyd. Praha: Portál, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3673-253.
- [15] MERTIN, V.; GILLERNOVÁ I., 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2.vyd.. Praha: Portál, 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
- [16] MOŽNÝ, I., 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- [17] PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK B.; HOFBAUER B.; HRDLIČKOVÁ V.; PAVLÍKOVÁ A., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- [18] PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J., 2008. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 322 s. ISBN 978-807-3674-168.
- [19] SAK, P.; SAKOVÁ, K., 2004. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
- [20] SMÉKAL, V.; MACEK, P., 2002. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002. 264 s. ISBN 80-8594-783-8.
- [21] SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.

- [22] SPOUSTA, V., 1996. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 81 s. ISBN 80-210-1275-7.
- [23] ŠIMKOVÁ, M.; KUBÍČKOVÁ, A., c2011-05-30. *Ze světa psychologie: Role otce v rodině jako činitele ovlivňujícího vývoj dítěte* [cit. 2014-03-29]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.psychometry.cz/informace/view/39>>
- [24] ŠPAŇHELOVÁ, I., 2004. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 71 s. ISBN 80-204-1187-9.
- [25] VAŠŤATKOVÁ, J.; VYHNÁLKOVÁ, P., 2008. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.
- [26] ZELENKA, J.; PÁSKOVÁ, M., 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například.

Tzn. To znamená.

Atd. A tak dále.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Složení výzkumného vzorku dle pohlaví respondentů.....	35
Graf 2. Počet dětí v rodině respondenta.....	39
Graf 3. Rodinný stav respondentů.....	45

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta.....	37
Tabulka 2. Nejvyšší dosažené vzdělání respondentova manžela/ky, partnera/ky.....	37
Tabulka 3. Vzdělání respondenta v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny.....	38
Tabulka 4. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chi-kvadrát.....	38
Tabulka 5. Počet dětí v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny.....	40
Tabulka 6. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chi-kvadrát.....	40
Tabulka 7. Finanční situace rodiny respondenta.....	41
Tabulka 8. Názor na vliv finanční situace rodiny při výběru volnočasových aktivit.....	41
Tabulka 9. Finanční situace v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny.....	42
Tabulka 10. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chi-kvadrát.....	43
Tabulka 11. Pracovní stav respondenta.....	43
Tabulka 12. Pracovní stav respondentova manžela/ky, partnera/ky.....	43
Tabulka 13. Pracovní stav respondentů v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny.....	44
Tabulka 14. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chi-kvadrát.....	45
Tabulka 15. Stav rodiny v závislosti na délce trávení volného času volnočasovými aktivitami rodiny.....	46
Tabulka 16. Vypočítané hodnoty u testového kritéria chi-kvadrát.....	46
Tabulka 17. Aktivity převládající při trávení volného času rodiny v pracovní den.....	47
Tabulka 18. Aktivity převládající při trávení společného volného času rodiny o víkendů..	47
Tabulka 19. Osoba rozhodující o druhu volnočasové aktivity rodiny.....	48
Tabulka 20. Spokojenost respondenta s trávením společného volného času rodiny.....	49

Tabulka 21. Faktory, podle respondenta nejvíce ovlivňující trávení volného času rodiny..50

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dětské kresby.

P II Dotazník pro rodiče.

PŘÍLOHA P I: DĚTSKÉ KRESBY

V období předškolního věku, se dětská kresba velmi zlepšuje. Zajímalo mne, jak děti v tomto věku vyobrazí trávení volného času se svojí rodinou. Vybrala jsem pro zajímavost čtyři mnou dostupné děti, všechny ve věku 6 let. Tyto děti měly namalovat, co nejčastěji dělají s rodiči, když jsou všichni pohromadě. Všechny děti se zhostily tohoto úkolu velmi ochotně.

Dítě chlapec, 6 let – hraní počítačových her

S chlapcem jsme si nejdříve společně hrály se stavebnicí a poté jsme si začaly malovat. Chlapeček mi namaloval, jak hraje hry na počítači. Při bližší diskuzi s ním, jsem bohužel nezjistila, o jakou hru přesně jde, ale podle slov samotného dítěte šlo o „střílečku“. Ptala jsem se chlapečka, zda se mu jeho obrázek líbí, odpověděl mi, že ano. Když jsem se poté ptala dítěte, proč je na obrázku pouze počítač, chlapec mi na toto nedokázal odpovědět. Celý uchvácený hrou, mi však vyprávěl o hře, kterou hraje. Z této diskuze jsem zjistila, že chlapec hraje tuto hru na počítači každý den, vždy když přijde z mateřské školy domů a také o víkendech. Dále jsem se dozvěděla, že počítač dostal nedávno nový přímo do svého pokojíčku, který má zároveň se svým starším bratrem. Hra, kterou dítě hraje, je staršího bratra. Zkoušela jsem se poté dítěte ptát, zda jsou rodiče rádi, když dítě hraje své hry na počítači. Chlapec mi na to odpověděl, že: „Maminka je moc ráda, sama mi počítač zapíná, když doma není můj starší bratr, vždycky říká, že je aspoň klid.“

Dítě chlapec, 6 let – práce na zahradě

S chlapcem jsme si nejdříve společně hrály v herně mateřské školy a stavěli jsme společně domy z kostek, poté jsme si začaly malovat. Chlapce jsem poté poprosila, aby mi namaloval, co dělají nejčastěji s maminkou a tatínkem, když jsou všichni pohromadě. Od chlapce jsem se dozvěděla, že nemá žádného sourozence. Také mi paní učitelka pověděla, že chlapec je z úplné a bezproblémové rodiny. Když chlapec dokončil svůj obrázek, s nadšením mi ho začal popisovat. Dozvěděla jsem se, že nakreslil svého tátu, který pracuje na zahradě v malém traktoru, následně jsem se poté dozvěděla, že chlapcovi rodiče staví nový dům a každou volnou chvíli tráví právě u stavby svého domu, kde právě upravují pozemek kolem domu. Když jsem se chlapce ptala, proč nenamaloval na obrázek i sebe, odpověděl mi, že na obrázku není, proto, že když se pracuje s traktůrkem, on má nakázáno postávat opodál, kde společně se svojí mámou pozorují práci.

Dítě dívka, 6 let - procházka

S dívkou jsem si nejdříve začala povídat a poprosila jsem ji, zda by byla tak hodná a namalovala mi obrázek. Dívka hned souhlasila a nadšeně si utíkala pro papír a pastelky. Chvilí jsem si s holčičkou povídala a zjistila jsem, že má mladšího bratra. Paní učitelky mi pověděla, že dívka je z rodiny úplně a bezproblémové. Dívce jsem poté pověděla, že by mě moc zajímalo, co nejčastěji dělají se svojí rodinou, tedy mámou, tátou a sourozenci, když jsou všichni pohromadě. Dívka svůj obrázek malovala opravdu pečlivě, stále mi opakovala, že si obrázek ještě vzít nemůžu, proto, že ještě není dokonalý. Když dívka byla se svým obrázkem spokojená, s nadšením mi ho podala a bez toho abych se jí zeptala, co mi dívka namalovala, mi sama od sebe začala podívat, kdo všechno je na obrázku a co dělá. Od dívky jsem zjistila, že namalovala celou svoji rodinu, jak jdou všichni společně na procházku. Zdůraznila ale, že mají doma psa, který na obrázku není, proto, že má špatnou nohu a musí ležet doma ve svém košíku.

Dítě chlapec, 6 let – hraní počítačových her

Tento chlapec seděl sám u stolečku a neměl zájem o žádnou aktivitu, i když se paní učitelka snažila a nabízela dítěti různé hry. Šla jsem za tímto chlapcem a ptala jsem se ho, proč nemá zájem si s námi hrát. Odpověděl mi, že ho tohle nebaví a že si raději hraje na počítači. Začala jsem si s ním tedy povídat o tom, jakou hru hraje nejraději a co taky rád jiného dělá. Chlapec se však vždy dostal zpět ke hrám na počítači, to byla věc, která ho bavila nejvíce a kterou, podle našeho společně vedeného rozhovoru, dělal také nejčastěji. Poprosila jsem ho, zda by byl tak hodný a namaloval mi obrázek, co dělá nejčastěji se svojí mámou a tátou, když jsou všichni pohromadě. Od paní učitelky jsem se následně dozvěděla, že tento chlapec je jedináček a je z neúplné rodiny. Chlapcovi rodiče jsou rozvedeni a chlapec žije se svojí mámou, mezi rodiči jde o střídavou péči.

Když mi chlapec obrázek předal jako hotový, zeptala jsem se ho, co všechno na obrázek namaloval. Opět šlo o hru tzv. „střílečku“, kde chlapec namaloval vojáky, jak skáčou s padákem z letadla a plní svoji misi. Od chlapce jsem dále zjistila, že tyto hry hraje, když je zrovna u svého otce a že máma mu takovéto hry nechce dovolit. Také jsem zjistila, že toto je důvodem toho, proč je chlapec smutný a nechce si s ničím hrát, byl zrovna u své mámy a věděl, že až přijde domů, máma mu tuto hru nedovolí. Chlapec na mě působil, že bez této hry dlouhou dobu nevydrží a nedokázal také mluvit o ničem jiném.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Milí rodiče,

jmenuji se Marie Kousková a jsem studentkou posledního ročníku bakalářského studia oboru Učitelství pro mateřské školy. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění anonymního dotazníku. Výsledky použiji pro vypracování bakalářské práce, ve které se snažím zjistit, kolik volného času a jakými volnočasovými aktivitami tráví společný volný čas rodiny s dítětem předškolního věku, dále pak objasnit faktory, které ovlivňují výběr a čas trávený volnočasovými aktivitami rodiny.

U otázky stačí zaškrtnout jednu z nabízených možností, popřípadě doplnit krátkou odpověď.

Předem Vám děkuji za pomoc a Vaši ochotu vyplnit tento dotazník.

1) Jakého jste pohlaví?

muž

žena

2) Kolik máte dětí?

1 dítě

2 děti

3 děti

4 a více dětí

3) Vaše rodina je:

úplná rodina (matka a otec)

neúplná rodina (jen matka nebo jen otec)

doplněná rodina (žije s Vámi nový partner/ka, manžel/ka)

4) Jaký je Váš pracovní stav?

zaměstnaný/á (či osoba samostatně výdělečně činná)

nezaměstnaný/á

na rodičovské dovolené

5) Jaký je pracovní stav Vašeho manžela/ky, partnera/ky? (pokud manžel/ka, partner/ka není, odpověď prosím vynechejte)

- zaměstnaný/á (či osoba samostatně výdělečně činná)
- nezaměstnaný/á
- na rodičovské dovolené

6) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední s výučním listem
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

7) Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho manžela/ky, partnera/ky?

- základní
- střední s výučním listem
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

8) Jaká je podle Vás finanční situace Vaší rodiny?

- výborná
- uspokojivá
- průměrná
- podprůměrná
- neuspokojivá

9) Ovlivňuje Vaše finanční situace výběr volnočasových aktivit rodiny?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

10) Kolik volného času tráví v průměru Vaše rodina společnými volnočasovými aktivitami v jednom pracovním dni? (to znamená společně matka, dítě/děti, otec – pokud je)

- žádný čas
- 1 - 2 hodiny denně
- 2 - 3 hodiny denně
- 3 - 4 hodiny denně
- 4 - 5 hodin denně
- více hodin (prosím uveďte kolik): .....

11) Jakou dobu se z tohoto společně tráveného času, který jste právě uvedli, věnujete oba rodiče společně dítěti intenzivně? (společně si s ním hrajete, něco s dítětem společně tvoříte atd.)

- žádný čas
- 1 - 2 hodiny denně
- 2 - 3 hodiny denně
- 3 - 4 hodiny denně
- 4 a více hodin denně

12) Jaká společná aktivita převládá při běžném trávení volného času Vaší rodiny během jednoho pracovního dne? (vyberte prosím pouze jednu z možností)

- sledování TV
- hraní her
- procházky v přírodě/pobyt na zahradě

- nakupování
- výlety
- sportovní aktivity
- v pracovní den se nevěnujeme žádné společné aktivitě z důvodu (prosím doplňte důvod):

.....

- jiná společná aktivita (prosím doplňte zde): .....

.....

13) Kolik volného času tráví průměrně Vaše rodina společnými volnočasovými aktivitami o víkendu během jednoho dne? (to znamená společně matka, dítě/děti, otec – pokud je)

- o víkendu během dne trávíme společně (prosím uveďte počet hodin): .....

14) Jakou dobu se z tohoto společně tráveného času, který jste právě uvedli, věnujete oba rodiče společně dítěti intenzivně? (společně si s ním hrajete, něco s dítětem společně tvoříte atd.)

- během jednoho dne o víkendu se věnujeme dítěti/dětem intenzivně (prosím uveďte počet hodin): .....

15) Jaká společná aktivita převládá při běžném trávení volného času Vaší rodiny o víkendu během jednoho dne? (vyberte prosím pouze jednu z možností)

- sledování TV
- hraní her
- procházky v přírodě/pobyť na zahradě
- výlety
- nakupování
- sportovní aktivity

- o víkendu se nevěnujeme žádné společné aktivitě (prosím doplňte důvod): .....

.....

- jiná společná aktivita (prosím doplňte zde): .....

.....

16) Kdo ve Vaší rodině nejčastěji rozhoduje o druhu aktivity při trávení volného času?

- otec
- matka
- oba rodiče dohromady
- dítě si samo řekne, o jakou aktivitu má zájem
- jiné (prosím doplňte zde): .....

17) Jste spokojen/a s tím, jak Vaše rodina tráví společný volný čas?

- ano
- ne (prosím napište, co je důvodem) : .....
- .....

18) Co Vám nejvíce brání trávit volný čas s Vaší rodinou tak, jak byste si přál/a?

- nedostatek peněz
- nedostatek času
- málo dostupné formy vyžití pro rodiny s dětmi
- zdravotní problémy
- nic, jsem spokojen/a
- neochota některého z členů rodiny
- jiné (prosím uveďte zde): .....
- .....

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a přeji hezký den ☺